Prof. Dr. Hasip Pektaş ile "Ekslibris Müzesi" Serüveni

Söyleşi: Mehmet Emin Kahraman, "Sanatı Yönetmek", EfeAkademi Yayınları Aralık 2020

M.E.K.- Merhaba arkadaşlar bugünkü konuğumuz Prof. Dr. Hasip Pektaş. Hocam izninizle özgeçmişiniz hakkında kısaca bilgi vermek istiyorum. Hocamız 1974'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim Bölümü'nden mezun oldu. 1982 yılına kadar Öğretmen Okullarında ve Orta Öğretimde resim öğretmenliği yaptı. 1982-1987 yıllarında Samsun Ondokuzmayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim Bölümü Grafik Anasanat Dalı'nda çalıştı. 1987-2007 yıllarında Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalıştı. 1995'de Doçent, 2001'de Profesör oldu. 2003-2006 yıllarında Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanlığı yaptı. 2005-2007 yıllarında Hacettepe Sanat Müzesi Kurucu Müdürlüğü görevini yürüttü. 2008-2017 yıllarında Işık Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü'nde öğretim üyesi ve bölüm başkanı olarak çalıştı. Halen Üsküdar Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü Başkanıdır. Ve İstanbul Ekslibris Derneği Kurucu Başkanıdır. Türkiye'de Ekslibris'in tanınması ve yaygınlaşması için yoğun çaba harcamaktadır. 1996'da "Ekslibris" hakkında bir kitap yazdı. Çalışmaları Danimarka, Belçika, Çin ve İtalya Ekslibris Müzelerine kabul edildi. Otuz üç kişisel sergi açtı, yurtiçi ve yurtdışı çeşitli yarışmalı ve karma sergilere katıldı. Ekslibris konusunda çok sayıda seminer verdi, workshop yaptı. Uluslararası onlarca ödül kazandı.
Hocam ayrıca eklemek. istediğiniz var mı?

H.P.- Teşekkür ederim. Güzel özetlemişsiniz. Daha fazlasını, çalışmalarımı ve makalelerimi merak edenler web sitemi http://www.hasippektas.com/ ziyaret edebilirler.

M.E.K.- Hocam sizinle defalarca röportajlar yapıldı bu yüzden benzer sorular sorarak sizi sıkmak istemiyorum ama öğrencilerim sanat yönetimi öğrencileri oldukları için sizin deneyimlerinizi ve kararlarınızın arka perdesini öğrenmek istiyoruz. İlk sorum biraz gençliğinizle ilgili olacak. Sizi sanat eğitimine yönlendiren neden neydi? Gazi Eğitim Enstitüsü'sünde yetenek sınavına girmeye nasıl karar verdiniz?

H.P.- Ortaokuldan sonra1968'de Akşehir İlköğretmen Okulu'nda eğitime başlamıştım. O yıllarda öğretmen okullarında çok iyi eğitim veriliyordu. Resim öğretmenim İsmet Şen'in üzerimdeki emeği çoktur. İyi yetiştirdi. Desen konusunda yol aldığımı gören İsmet hocam zaman zaman sınıfı bana bırakır, arkadaşların çalışmalarını eleştirmemi isterdi. Mezun olduğumda İsmet Bey, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'ne yönlendirdi. O yıl Gazi Eğitim'deki sınava Akşehir İlköğretmen Okulu'ndan beş kişi girdik ve beşimiz de kazandık. Üç aşama olan sınavın desen çizimi kısmında sonradan Mustafa Ayaz olduğunu öğrendiğim gözetmen hocamız gelip *"sen nereden mezunsun?"* diye sorunca Akşehir İlköğretmen Okulu'ndan dediğimde *"hocan İsmet Şen'miydi? O da bizim öğrencimizdi."* dediğini hatırlıyorum. Meğerse aynı soruyu yan sınıfta İsmail Kubilay arkadaşıma da sormuş.

M.E.K.- Üniversite eğitimi yıllarınız ülkemizin zor yıllarıydı. Ankara'daydınız ve sanat eğitimi almaya çalışıyordunuz. Eğitim sürecinizde yaşadığınız sıkıntılardan biraz bahsedebilir misiniz?

H.P.- Olayların yoğun olduğu yıllardı ama Ankara yıllarım verimliydi. İlk defa büyük bir kentte bulunuyordum. Tiyatroya, sinemaya, klasik müzik konserlerine, sergilere, müzelere gidiyorduk. Öğrencilik yıllarımda Ankara Sanat Tiyatrosu'nun bütün oyunlarını görmüştüm. Bir taraftan da ciddi bir sanat ve tasarım eğitimi alıyorduk. Mürşide İçmeli, Nevzat Akoral, Mustafa Ayaz, Burhan Alkar, Muammer Bakır, Olcay Tekin, Hamza İnanç, Hidayet Telli, Veysel Erüstün gibi çok değerli hocalarımızdan eğitim aldık. Son yatılı öğrencilerdik. Geceleri bile atölyelerde çalışıyorduk. Hiç unutmam bir gün akşam çarşıdan döndüğümde arkadaşların çalışıyor olduklarını gördüm; benim unuttuğum yazı ödevini yapıyorlardı. Hocamız Hüseyin Özcan'a mahcup olmamak için sabaha kadar ödev yapmıştım. Üzerime güneş doğmuştu.

M.E.K.- Akademisyen olmaya nasıl karar verdiniz?

H.P.- 1974'de Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü'nden 60 kişi mezun olduk. Başarılı olan on arkadaşı İlköğretmen Okullarına seçtiler. Ben de Muş Kız İlköğretmen Okulu'na atandım. 1971'de kısa süre ilkokul öğretmenliği yapmıştım ama Muş, benim ilk göz ağrımdır. Bütün zor koşullara karşın hocalık deneyimimin en anlamlı, en değerli yıllarıydı. Resim-İş dersi yanında Sanat Tarihi dersine de giriyordum. Mahrumiyetten kurtulmak için askere gittim. O yıllar MC hükümeti dönemiydi. Siirt'teki askerlik sürecim sonrasında TÖBDER üyesi olduğum için beni öğretmen okullarından aldılar orta öğretime verdiler. Çektiğim kura ile Giresun Espiye Ortaokulu'na atandım. Orada da 5 yıllık çok verimli bir hocalık dönemi geçirdim. Resim-İş dersi yanında İlköğretmen Okulu mezunu olmam nedeniyle Müzik derslerine de girdiğimi, öğrencilerime mandolinle şarkılar ve İstiklal Marşı'nı öğrettiğimi hatırlıyorum. Kendi olanaklarımla baskıresim falan da yapıyordum. 1981 yılında Milli Eğitim Bakanlığı, Yüksek Öğretmen Okulları için Resim Öğretmenliği sınavı açmıştı. 38 kişi sınava girdik. Sekiz kişi aldılar ve beni de Samsun Yüksek Öğretmen Okulu Resim-İş Eğitimi Bölümü'ne atadılar. 1981 akademik hayatımın başlangıç yılı oldu. Sonra Yüksek Öğretmen Okulları üniversitelere bağlanarak Eğitim Fakültesi oldu. Ben de Öğretim Görevlisi olarak 19 Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Resim-İş Eğitimi Bölümü'nde hocalığıma devam ettim. 1983'de lisans eğitimimi tamamladım. Üniversitede akademik hayatı devam ettirmeyi arzu ettiğim için Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü'nde Yüksek Lisans eğitimine başladım. Bir yıl boyunca her hafta Ankara'ya gidip geliyordum. Üç gün Samsun'da hocaydım, iki gün Ankara'da öğrenciydim. İlk makalemi o yıllarda yazdım. Hocalık yanında üretimlerimi sürdürüyordum. Litografiyi, serigrafiyi Samsun'daki 19 nolu atölyemde öğrendim ve öğrettim. Resim-İş Eğitimi Bölümleri öğretmen yetiştiren kurumlar olduğu için hem reklam grafiği, hem baskıresim, hem yazı eğitimi veriyorduk. En güzel anılarımdan biridir. Kara tahtaya tebeşirle yazdığım Noyland, Kursif yazıyı öğrencilerim bakarak tekrarlıyorlardı. Şimdiki gibi ne bilgisayar, ne akıllı tahta vardı. O yıllarda güzel bir rastlantıyla ekslibrisi öğrendim. Aldığım sanat eğitimine uygun bir alan olması, resim ve grafik tasarım olarak özgür bir anlatım dili kullanmaya fırsat vermesi, benim için yeni ve farklı olması nedeniyle ekslibrise ilgim arttı. Fotografa da çok ilgim vardı. Hacettepe'de Yüksek Lisans eğitimimi sürdürürken o dönem Güzel Sanatlar Fakültesi'nin dekan yardımcısı da olan M. Zahit Büyükişleyen'in, bir fotoğraf kataloguna yazdığı önsözünü görünce etkilendim ve fotoğraflarımı Zahit hocama göstermeye karar verdim. Fotoğraflarımı inceledi, beğenmiş olacak ki yorum yapmadan *"Hasip bizim Fotoğraf*

Birimi'nde hocaya ihtiyaç var, Ankara'ya gelmek ister misin?" dedi. Ankara veya İstanbul'a gidebilmek hep amacım olmuştu. 1987 yılında Hacettepe'nin Fotoğraf Birimi'nde bir sene fotoğraf hocalığı yaptım. Bu arada Yüksek Lisans tezim bitti. Jüride o dönem dekanımız olan Gülsen Canlı, "*Bu arkadaşı kaçırmayın; ihtiyacınız da var, Grafik Bölümü'ne alın*" demiş. 1988'de Grafik Bölümü'nde Öğretim Görevlisi oldum. Hacettepe yıllarım da dopdolu geçti. Mevcut durumumla hiç yetinmedim. Hep bir ilerisini, hep bir aşama üstünü kendime hedef aldım. Sanatta Yeterlilik eğitimimi tamamladım. Yabancı dil kursuna gitmeye başladım. Çünkü önümde vermem gereken bir Doçentlik dil sınavı vardı. Öğretmen okullarında yabancı dil yoktu. İngilizceyi kırklı yaşlarımda öğrendim. Zorlandım. Sınavları alamadığımda koleje gitmekte olan kızım:*"baba sen de mi bir problem var, dershanede mi bir şey öğretmiyorlar."* diye benimle dalga geçiyordu. Bu şaka da olsa acıydı. Dershane müdürü arkadaşım Nejat Karaca'ya *"ben bu işi beceremeyeceğim galiba, bıraksam mı?"* dediğimde Nejat, çok kızdı. *"Kesinlikle devam edeceksin İsmet İnönü bile 60 yaşında İngilizce öğrendi"* demişti. Hiç unutmam.

O yıllarda bilgisayara yabancıydık. Bölüme ilk alınan MAC plus bilgisayardı. Kullanma arzusuyla daha önce matbaada da çalışmış deneyimli arkadaşım Selmin'e *"Öğle aralarında şu bilgisayarı bana da öğretsen olur mu?"* dediğimde *"önce bunun mantığını öğrenmen lazım."* demişti. Moralim bozulmuştu. O gün bir ajansta çalışmakta olan eski öğrencim Hamza Dinç'e durumu anlatınca *"Üzülme hocam, Milliyet Gazetesi'nde kampanya var, birbirimize kefil olup ikimiz de birer tane MAC LC3 alalım."* demişti. Gece yarılarına kadar bilgisayarı çözeceğim diye uğraştım. Photoshop programını bir çeviri kitaptan satır satır çizerek öğrendim. Bölümdeki ilk bilgisayar dersleri de üstüme kaldı. O yıllarda hazırladığım Photoshop ders notları web sitemde hala duruyor. Hacettepe Üniversitesi'nde bir dönem dekan yardımcılığı, bir dönem dekanlık yaptım. Ankara Ekslibris Derneği başkanı olarak Hacettepe Üniversitesi ile birlikte iki uluslararası ekslibris yarışması organize ettik. Şu anda Hacettepe'de yarışmaya gelen ekslibrislerden birer kopya mevcuttur. Öğrencilerime mutlaka ekslibrisi öğretiyordum. Şu anda Kıbrıs'ta Öğretim Üyesi olan öğrencim Gökhan Okur, ekslibris konusunda ilk Yüksek Lisans tezini yaptı. Daha sonra şu anda Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde hoca olan öğrencim Salih Denli, *"ekslibris ve tipografi"* konusunda sanatta yeterlik tezi yaptı.

M.E.K.- Birazda akademisyenlik dışında sanat yönetmenliğindeki başarınızla ilgili sorular sormak istiyorum. Ekslibris Derneği ve ardından Ekslibris Müzesi kurdunuz. Bize öncelikle ekslibris ile tanışma ve ilgi duyma sürecinizi anlatabilir misiniz?

H.P.- 1983 yılına kadar ekslibris diye bir şey bilmiyordum. O yıllarda Belçika Sint-Niklaas Ekslibris Müzesi'nin organize ettiği yarışmaya katılmamla ve gönderilen kataloğu görmemle ekslibrise ilgim başladı. Eklibris koleksiyoncusu Luc Van den Briele'den aldığım mektupla da ayrıntıları öğrendim. Son 35 yıldır kendimi bu sanata adadım. Özellikle 1992 yılında Sint-Niklaas Ekslibris Müzesi'ni ve koleksiyonundaki örnekleri inceledikten; diğer ülkelerin bu alanda ne kadar çok yol aldığı gördükten sonra bu sanatın ülkemizde de yaygınlaşması için çaba göstermeye karar verdim. En büyük hayalim bir ekslibris derneği, bir ekslibris müzesi kurmak ve uluslararası bir yarışma organize etmekti. Hepsi gerçeleşti. Şu an geldiğimiz noktadan büyük mutluluk duyuyorum. Bugüne kadar ekslibris konusunda (çoğunda danışmanlık ve kaynaklık ettiğim) 25 adet lisansüstü tezin yapılmış olması bu alana ilginin göstergesidir. Eksikliğini hissettiğimiz şey koleksiyonculuğun yaygınlaşmamış olmasıdır.

Avrupa'da, Çin'de, Rusya'da koleksiyonculuk da çok yaygın ve sanatçılar siparişler alıp, yaşamlarını sürdürüyorlar.

Ekslibris Müzesi konusunda iki talihsizlik yaşadım. İlk müzeyi 2008'de beni İstanbul'a davet eden ve İMOGA Grafik Sanatlar Müzesi kurucusu olan Süleyman Saim Tekcan'ın himayesiyle İMOGA'da kurduk. Minnettarım. Fakat daha sonra bilmediğim bir nedenle Süleyman Bey bizi oradan çıkardı. Ekslibris koleksiyonu yıllarca ofisimde bekledi. Sonra sanata ilgili iki rektörümün desteğiyle Işık Üniversitesi'nde kurmayı denedik. Nafiye Güneç Kıyak ve Şirin Tekinay bu konuda ciddi destek verdiler. Onlara minnettarım. Ama Kültür Bakanlığı'nın onayını almış resmi müze kimliğini kazanamadan görevlerinden ayrıldılar. Oysa tıpkı Hacettepe Üniversitesi'nde kurduğun Hacettepe Sanat Müzesi gibi Kültür Bakanlığı onaylı olmasını istiyorduk. Ama o zamanki yönetim ilgisiz kaldı. Ve nedenini anlamadığım bir şekilde beni üniversiteden ayırdılar. Hatta üniversiteye girişimi yasakladılar. Derneğe ait olan bu koleksiyonun geleceğinin ne olacağını bilemediğimiz için üniversiteden çıkardık. Malesef şu anda üniversite beni mahkemeye verdi. Ekslibrisleri geri istiyor. Oysa bu koleksiyon Kültür Bakanlığı onaylı bir müze olması koşuluyla oraya konmuştu. Mahkeme ne zaman sonuçlanır bilmiyorum ama bir gün mutlaka ekslibris müzesini kuracağız. Bu benim en büyük hedefim. Dünyadaki dokuz Ekslibris Müzesi'ne onuncu olarak İstanbul Ekslibris Müzesi mutlaka eklenecektir.

M.E.K.- Ekslibris Derneği'ni kurma süreciniz nasıl oldu? Bir sanatçı olarak resmi belgeleri toparlamak, belgelerle uğraşmak sizi yıldırdı mı? Ayrıca ülkemizde sanat içerikli bir derneği yürütmenin zorluklarını paylaşır mısınız?

H.P.- Dernekçilik zordur. Özveriyle çalışmanız gerekir. Karşılık beklemeden çalışmanız gerekir. İsviçreli koleksiyoncu Benoid Junod'nun tavsiyesi sonrası on kişiyle 1997 yılında Ankara Ekslibris Derneği'ni kurduk. Ankara'da Etimesgut'ta küçücük bir dükkan kiraladık. Yaptırdığım küçük baskı presini de koyduk. Arkadaşlarımızla hafta sonları ekslibris basıyorduk ama 25 liralık kirayı ödeyemediğimiz için kapatmak zorunda kaldık. Dernekler üyeleriyle ayakta kalır. Ama bazıları özgeçmişinde dernek üyeliği olsun diye üye olur, bazıları üye olduktan sonra aidat vermeyi unutur, ihmal eder. Derneğin bütçesi el vermediği için de etkinlik yapmakta zorlanırsınız. Buna karşın sponsorlar bularak ve üniversitelerle işbirliği yaparak dört Uluslararası, bir Ulusal Ekslibris Yarışması organize ettik. Sergilerini 15 kentimize götürdük. Sonuncusunu 2018'de Selçuk Ecza Deposu'nun desteğiyle yaptık. 2010 yılında 40 ülkeden 280 kişinin katıldığı çok başarılı bir FISAE Ekslibris Kongresi gerçekleştirdik. Sanatçı ve koleksiyoncular bu buluşmada hem ekslibris değiş-tokuşu yaptılar, hem de ülkemizi tanıdılar. Ekslibris çevrelerinde yaptığımız organizasyon ve kataloglardan her zaman övgüyle bahsedilir. Derneğimizin çok iyi bir web sitesi var. http://www.aed.org.tr/tr/ Ekslibris konusunda bütün bilgileri orada bulabilirsiniz. Ekslibris kitabının satışı dernek web sitesi üzerinden yapılmakta. Ayrıca editörlüğünü Hatice Öz Pektaş'ın yaptığı "Exlibrist" isimli bir uluslararası hakemli online dergimiz var. http://exlibrist.net Dergimizde ekslibris konusunda çok sayıda makale bulabilirsiniz. Bu makaleler arttıkça dergi yaşayacaktır.

M.E.K.- Derneği başarıyla yürütürken koleksiyonunuz da oldukça genişliyordu. Bu süreçten de bahsedebilir misiniz? Koleksiyon ürünleriniz kağıt üzerine basılmış ve saklaması kolay gibi düşünülse de kağıdın zamanla diğer sanat eserleri arasında daha hassas olduğunu biliyoruz. Koleksiyonunuzu nasıl saklıyorsunuz? Sigortalamayı düşündünüz mü?

H.P.- Koleksiyon derneğe aittir. Dört uluslararası yarışmaya gönderilen ekslibrislerden oluşmuş 12.000'in üzerinde bir koleksiyonumuz var. Bunun 2.500'ü derneğe bağışladığım benim kişisel koleksiyonumdur. Müzede herkesin yararlanması daha mantıklıdır. Benim koleksiyonum, kongrelerdeki değiş-tokuşlarda biriktirdiğim parçalardı. Elbette konferans ve seminerlerde göstermek için bazı örnekleri kendime ayırdım. Koleksiyonun saklanması gerçekten güç. Dünyadaki müzelerde baskıresimler belli bir nem ortamında, kutularda, özel bölmelerde saklanmakta. Bizde de koleksiyon kutularda saklanmakta. Ama uzun zamandan beri bir depoda; biraz da nemli bir ortamda bulunmakta. Umarım yakın zamanda daha iyi bir ortama alabiliriz.

M.E.K.- Müze yönetimi ve sürdürülebilirliği sürecini nasıl yürüttünüz? Ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

H.P.- Müze konusunda Hacettepe'den bir deneyimim vardı. İki yıl Hacettepe Sanat Müzesi'nin Kurucu Müdürlüğü'nü yaptım. Arabamla sanatçılardan eser topladım. Onları sergilemek, envanterini yapmak, defterini tutmak, web sitesini yapmak, sergiler yapmak, kataloğunu hazırlamak elbette zaman alan işler. Ama şu anda Hacettepe çok iyi bir koleksiyona sahip ve Hacettepelilerin o müzeyi iyi değerlendirdiklerine inanıyorum. Bu arada o dönemin sanata tutkulu rektörü Tuncalp Özgen'i de rahmetle anıyorum.

M.E.K.- Düzenlediğiniz etkinlikler, sergiler, yarışmalar, dernek ve müze ile ülkemizde ekslibris geleneğini başlattınız. Sizce yaptıklarınıza değer veriliyor mu? Ekslibris gereken önemi kazandı mı?

H.P.- Ekslibris konusunda değer verilsin, bana teşekkür edilsin diye çaba göstermiyorum. Bu işler aşkla, karşılık beklemeden yapılırsa anlamlıdır. Bazen bir yerlerde *"ekslibrisin Türkiye'deki öncüsü Hasip Pektaş'tır"* yazısını gördüğümde biraz gururum okşanıyor ama bunun çok da bir önemi yok. Çocuklarımız, gençlerimiz, toplum bu sanata ilgi duyar, daha da yaygınlaşırsa bundan sadece mutluluk duyarım. Aslında bu maya tuttu. Toplumun belli bir kesimi ekslibris öğrendi ama hala bilmeyenler var. Dünyada da böyle olmuştur. Zaman içerisinde Türkiye'de de yaygınlaşacaktır. Kitap ile koşut gelişen bir sanat dalıdır. Kitapseverler ne kadar fazlaysa ekslibris de o kadar çabuk yaygınlaşacaktır.

M.E.K.- Peki öğrencilerinizden sizi takip edenler var mı? Bayrağı gönül rahatlığıyla teslim edebilecek misiniz?

H.P.- Elbette öğrencilerimden bu işe gönül verenler var. Hoca olanlar, öğrencilerini yarışmalara hazırlıyorlar. Çok sayıda arkadaşımız uluslararası yarışmalarda ödül aldı. Ülkemizin yurtdışında tanınmasına da vesile oluyorlar. Gurur duyuyoruz. Geleceği gençler oluşturacak.

M.E.K.- Gençlere önerileriniz var mı?

H.P.- Gençlere önereceğim çok şey var ama nasihat genelde dikkate alınmaz. Kendi öğrencilerime de en çok söylediğim şey zamanı doğru yönetmeleri, zaman mühendisi olmalarıdır. Gençler zamanı iyi değerlendirirlerse, kendilerini yetiştirirlerse, okurlarsa, alanlarında araştırma yaparlarsa, üretirlerse, kültürel yönden çok yönlü beslenirlerse, hayata atıldıklarında başarılı olurlar. Unutmasınlar ki şiir okuyan, şiir yazanla, şiirle hiç ilgilenmeyen arasında dağlar kadar fark vardır. Keza kitap okuyan, tiyatroya giden, müzeleri gören beslenecek ve fark yaratacaktır. O nedenle gençlerimizin kendilerini iyi yetiştirmeleri, alanlarında yetkin hale gelmeleri, gelecekte mutlu olmalarını sağlayacaktır.

M.E.K.- Katıldığınız için teşekkür ediyorum.

H.P.- Ben teşekkür ederim. Önce sağlık, sonra başarı ve mutluluk dilerim.